

De Balans van het Financiële leven

Franky Stevens

Voor Sara, Elle & Arthur

De Balans van het Financiële leven

Franky Stevens

Schrijver: Franky Stevens

ISBN: 9789402197389

© Franky Stevens bij BBIE “Benelux – Bureau voor de Intellectuele Eigendom” – Nummer 119652

Inhoudstabel

1	Inleiding	1
2	De wereld waarin we leven	4
2.1	De economische cyclus.....	5
2.1.1	Algemene beschrijving.....	5
2.1.2	Onderliggende factoren.....	8
2.1.3	Recente financiële crisissen.....	10
2.1.4	Verklaring van de economische cyclus	14
2.1.5	Monetaire en fiscale politiek.....	17
2.2	De cyclus van een onderneming	21
2.2.1	Opstart	23
2.2.2	Groei	26
2.2.3	Volwassenheid	28
2.2.4	Verzadiging.....	29
2.2.5	Terugval	31
2.2.6	Porter's 5 krachtenmodel	33
2.2.7	Onderneming en individu	38
2.3	De levenscyclus.....	38
2.3.1	Opleidingsfase	40
2.3.2	Start van de loopbaan.....	40
2.3.3	Ontwikkeling van de loopbaan	41
2.3.4	Periode van maximale opbouw.....	41
2.3.5	Jaren vóór pensioen	42
2.3.6	Jaren in pensioen.....	42
2.4	De vermogenscyclus.....	43
2.5	Concrete toepassingen.....	45
2.5.1	Impact op een onderneming.....	45
2.5.2	Beleggen tijdens de economische cyclus	49
3	De menselijke component.....	56
3.1	De kost om een mens te zijn.....	56
3.2	De cyclus van emoties	58
3.3	Investeren, emoties en routines	64
3.4	Gedrag patronen bij investeren	69
3.4.1	Cognitieve vs. emotionele biases	70
3.4.2	Cognitieve bias.....	71

3.4.3	Emotionele bias.....	90
3.5	Type beleggers.....	103
3.6	Het sociale aspect	105
4	Onderlinge verbinding	111
4.1	De holistische balans	112
4.1.1	Menselijk kapitaal	114
4.1.2	Financieel kapitaal	116
4.1.3	Essentieel kapitaal.....	117
4.1.4	Verplichtingen.....	119
4.1.5	Netto vermogen.....	120
4.2	Ben je een aandeel of een obligatie?	121
4.3	Life cycle investing	126
4.3.1	Wat is het?	126
4.3.2	Glide path formules	127
4.3.3	Tekortkomingen.....	129
4.4	Uitbouw holistisch kapitaal	135
4.5	Verbeteren van het menselijk kapitaal	140
4.6	Menselijk kapitaal in een onderneming	144
4.7	De levenscyclus: do's en don'ts	145
4.7.1	Opleidingsfase	145
4.7.2	Start van de loopbaan (... - 35 jaar).....	147
4.7.3	Ontwikkeling van de loopbaan (35 jaar – 50 jaar)....	157
4.7.4	Periode van maximale opbouw (50 jaar – 60 jaar) ..	160
4.7.5	Jaren vóór pensioen (60 jaar – 67 jaar).....	164
4.7.6	Jaren in pensioen (67 jaar – ...).....	167
5	Enkele bedenkingen.....	170

1 Inleiding

Kijk eens goed naar het briefje van €20 in je portefeuille. Eigenlijk is het niet meer dan een velletje papier, niet zozeer verschillend van een blad uit dit boek of een pagina uit de krant. Het bankbiljet mag dan mooiere versieringen hebben en een paar blinkende hologrammen, het blijft een velletje papier. Maar toch zijn mensen bereid om voor dit stukje papier je iets in ruil terug te geven; een brood, een fles water, ... Dit is het mysterie van geld.

Ook is het niet eender wanneer je dit briefje in handen hebt. Iedereen begrijpt dat €20 vandaag of €20 binnen 30 jaar niet dezelfde waarde zal hebben. Over 30 jaar zal je veel minder kopen met het briefje dan vandaag. Vraag is dus, wat te doen met het geld dat je nu in handen hebt? Je hebt de keuze tussen genot vandaag of het opzij te zetten voor later gebruik. Deze keuze is niet evident en hangt af van de individuele situatie waarin wij elk van ons bevinden. De aankoop van een huis kan op korte termijn een grote noodzaak van cash met zich meebrengen, terwijl een ontvangen erfenis grote zorgen met zich kan meebrengen over wat te doen met de som.

Wanneer welk bedrag waar te investeren is niet zo evident. Dit is afhankelijk van de fase van je leven, de financiële noden op korte en lange termijn, het type belegger iemand is en de

toestand van de algemene economie. Al deze elementen zijn met elkaar in wisselwerking en bijgevolg is de ideale oplossing voor de ene persoon de meest slechte beslissing voor de andere.

Dit is dan ook de reden voor het schrijven van dit boek. Door mijn functie in de financiële sector vragen mensen mij geregeld advies over geldzaken. Het verbaast mij steeds dat bij velen het aan soms elementaire financiële kennis ontbreekt. Dit is niet enkel pure kennis van terminologie, maar eveneens een bewustzijn van de structuur en regelmaat die de ons omringende wereld heeft. In dit boek zal worden beschreven dat alles rondom ons in bepaalde cycli verloopt. Eenmaal we begrijpen dat zowel de economie, ondernemingen als een persoon door een terugkerende cyclus gaat, maakt dit het eenvoudiger om de omringende wereld en onze plaats hierin te begrijpen. Verder wordt er vaak over het hoofd gezien dat we allen mensen zijn, elk met onze eigen emoties en voorkeuren en dat deze emoties invloed hebben op de financiële beslissingen die worden gemaakt.

Het doel van het boek is dan ook om iedereen bij te staan in elke fase van het leven bij het nemen van (de juiste) financiële beslissingen. Hiervoor zullen we uitvoerig de verschillende fases in het financiële leven van een persoon

bespreken. We zullen dit niet enkel bekijken vanuit een puur financieel perspectief maar, ook kaderen binnen een ruimere context van de holistische balans. Hierin wordt de traditionele balans (met actief en passief) uitgebreid met menselijk kapitaal. Bij elke fase zal deze holistische balans worden opgesteld en worden bekeken wat de meest belangrijke actiepunten zijn. Eveneens zullen er financiële valkuilen worden besproken die opduiken tijdens elke fase van het leven en hoe deze te omzeilen. Om dit alles te kunnen kaderen zal de wereld worden besproken door te focussen op het cyclisch karakter ervan en hoe onze emoties ons kunnen wegleiden van het vooropgestelde pad.

2 De wereld waarin we leven

*Maybe history wouldn't have to repeat itself if
we listened once in awhile
Wynne McLaughlin*

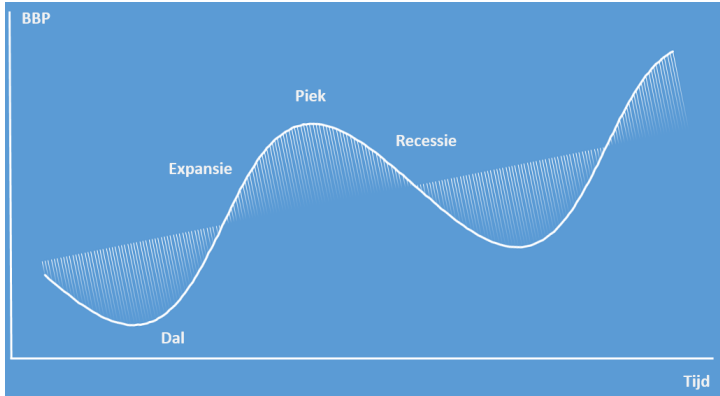
Het is geen aangename gedachte om mee te beginnen, maar het leven van elke persoon heeft een begin en einde. We zouden daarom kunnen geneigd zijn om alles wat in onze omgeving gebeurt als iets lineair te zien. We gaan van punt A naar Z in een zo recht mogelijke lijn en alles rondom ons kent een gelijkaardige evolutie. Ons eigen leven en de wereld waarin we leven is echter meer complex en dat ons eigen leven geen rechte lijn is kunnen we allen begrijpen. Daarnaast kent de algemene economie eerder een cyclisch verloop, terwijl de evolutie van een onderneming door verschillende fases loopt. In de volgende paragrafen zal de evolutie van de wereld rondom ons worden beschreven als het doorlopen van verschillende cycli. De evolutie van ons eigen leven moet dus gezien worden in de grote context van de omringende wereld. Afhankelijk van de economische context zal er meer of minder jobzekerheid zijn, vooruitzichten voor stijgende salarissen, ...

Cycli zijn een normaal gegeven in onze omgeving en komen voor in alle aspecten van ons leven. Dit kan gaan van de levenscyclus van een eendagsvlieg tot de cyclus van een planeet of een ster die miljarden jaren kan duren. Ongeacht naar welke cyclus er wordt gekeken, het verloop is steeds hetzelfde: stijging, piek, daling en dal. Wanneer de ene cyclus stopt, zal de andere beginnen.

2.1 De economische cyclus

2.1.1 Algemene beschrijving

De term economische cyclus refereert naar de economische fluctuaties in handel, productie en algemene economische activiteit. Conceptueel gezien is de economische cyclus de op- en neerwaartse beweging van het Bruto Binnenlands Product (BBP) ten opzicht van de langetermijngroei verwachting. Het BBP is de totale geldwaarde van alle in een land geproduceerde finale goederen en diensten gedurende een bepaalde periode (meestal een jaar). Indien we de evolutie van het BBP uitzetten in functie van de tijd, bekomen we een golvend verloop zoals hieronder weergegeven.

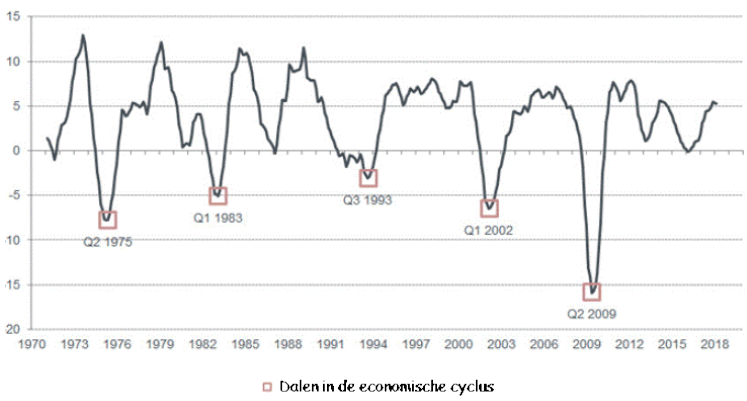

Dergelijk verloop in economische activiteit wordt waargenomen in alle moderne industriële economieën. Tijdens sommige jaren is de economische activiteit hoog en de werkloosheid laag, terwijl in andere jaren de economie aanzienlijk onder de optimale capaciteit produceert en de werkloosheid hoog is. Periodes waarin de economie groeit worden expansies genoemd, terwijl periodes van afnemende economische activiteit recessies of depressies worden genoemd.

De basis voor de huidige theorie over de economische cyclus ligt in het werk van Arthur Burns en Wesley Mitchell in hun boek "Measuring Business Cycles" van 1946. Een van de meest belangrijke conclusies van hun werk was dat meerdere economische indicatoren samen bewegen. Tijdens een expansie stijgt niet enkel de productie in de economie, maar daalt ook de werkloosheid, stijgt de constructie van nieuwe

woningen en stijgt de inflatie. Tijdens een recessie daarentegen daalt de vraag naar goederen en stijgt de werkloosheid. De economische cyclus kan worden ingedeeld in 4 verschillende periodes: dal, expansie, piek en recessie.

De term economische cyclus is in meerdere opzichten misleidend. De term “cyclus” zou kunnen impliceren dat er enige vorm van regelmaat in de periodes van expansie en recessie zouden zitten. Er is echter een consensus onder de meeste economen dat dit echter niet het geval zou zijn. De onderstaande figuur toont de jaar-op-jaar procentuele verandering van het BBP van de G7-landen (data OECD).

Zoals duidelijk blijkt uit deze figuur komen expansies en recessies voor op onregelmatige tijdstippen en over verschillende tijdsintervallen. De tijdstippen waar de dalen in de cyclus voorkomen zijn expliciet aangegeven. Tussen de

dalen van Q2 1975 en Q1 1983 ligt 8 jaar, terwijl de tijd tussen de dalen Q1 1983 en Q3 1993 meer dan 10 jaar is. De vraag kan worden gesteld hoe lang een economische cyclus duurt. Volgens cijfers van het “National Bureau of Economic Research (NBER)” in de Verenigde Staten zijn volgende statistieken geldig:

- Sinds 1854 bedroeg de gemiddelde cyclus 38,7 maand
- Sinds 1945 bedroeg de gemiddelde cyclus 58,4 maand
- De huidige economische cyclus die begon in maart 2009 is nog steeds lopende, wat het één van de langste economische cyclussen maakt
- De langst lopende cyclus is deze van de periode 1991-2001

2.1.2 Onderliggende factoren

Onderliggend zijn er een aantal drijvende factoren die de economische cyclus beïnvloeden. In wat volgt zal een overzicht worden gegeven van de meest belangrijke factoren.

Natuurlijke factoren: De economische cyclus kan sterk worden beïnvloed door natuurlijke factoren zoals periodes van zware regenval of droogte die o.a. een impact kunnen hebben op de landbouw. Dit kan een tekort teweegbrengen van grondstoffen en heeft een directe impact op het productieproces en de algehele economie.

Oorlog: Tijdens periodes van oorlog, of dreiging tot, kan de economische groei vertragen of zelfs volledig stilvallen wegens het wegvallen van het consumentenvertrouwen en toenemende onzekerheid.

Politieke factoren: In tegenstelling tot meer ontwikkelde landen is de politieke situatie in ontwikkelingslanden of groei landen vaak instabieler. Een nieuwe machthebber kan op korte tijd vorige wetgeving terugdraaien en vervangen door totaal tegengestelde regelgeving. Dergelijke onzekerheid onder het politieke klimaat kan het vertrouwen in de economie van een land doen dalen.

Verwachtingen voor de toekomst: Een van de grote drijfveren voor de cyclus is het algemene sentiment en de verwachting van toekomstige groei. Wanneer de algemene economische sfeer positief is, zullen ondernemingen meer geneigd zijn om risico te nemen, terwijl in een meer negatieve omgeving dit beperkter zal zijn.

Bevolkingsgroei: Wanneer de bevolking sterker toeneemt dan de stijging in productie, kan het moeilijk zijn om iedereen aan het werk te houden of te krijgen. Een toenemende werkloosheid en een ongelijke verdeling van de rijkdom

tussen verschillende bevolkingsgroepen kan de stabiliteit van een land ernstig in gevaar brengen.

Internationale factoren: De hedendaagse handel is een internationaal gebeuren en gebeurtenissen in een bepaald land kunnen een impact hebben op de wereldwijde economische toestand. Dergelijke gebeurtenissen kunnen aanleiding geven tot een domino-effect en wat begint als een lokale gebeurtenis kan eindigen in een wereldwijde crisis.

2.1.3 Recente financiële crisissen

We moeten niet ver graven in ons geheugen om een financiële crisis voor de geest te halen. Denken we maar aan de instorting van de huizenmarkt in de Verenigde Staten in 2006 of de globale financiële crisis van 2007-2008. Financiële crisissen zijn echter niet ongewoon en van alle tijden. Vaak hebben deze een catastrofale impact op de wereldeconomie en bijgevolg ook op elke persoon hierin werkzaam. Statistisch gezien zal elke persoon tijdens zijn loopbaan minstens 1 financiële crisis meemaken. Om wat historische achtergrond te geven zullen de grootste financiële crisissen in de geschiedenis van de mensheid worden overlopen. Het is duidelijk dat gedurende de laatste honderden jaren niet veel is veranderd, de oorsprong en de gevolgen van een financiële crisis zijn nog vaak dezelfde. Het is niet de bedoeling om de

volledige geschiedenis van elk van deze crisissen te geven maar eerder een herinnering dat op de meest onverwachte tijdstippen een grote crash kan gebeuren.

2.1.3.1 De kredietcrisis van 1772

De oorsprong van deze crisis was in Londen maar spreidde zeer snel uit naar de rest van Europa. In de periode 1760 tot 1770 vóór deze crisis was er een periode van economische bloei. De reden hiervoor was dat het Britse rijk aanzienlijke rijkdommen had opgebouwd door invoer uit zijn kolonies en door handel. Het optimisme werd verder ondersteund door uitvoerig verstrekte kredieten door banken ter ondersteuning van lokale en overzeese projecten. Deze sterke groei had echter ook speculatie tot gevolg en de oprichting van dubieuze financiële instellingen. Een van dergelijke instellingen was de bank “Neal, James, Fordyce, and Down” die door middel van dubieuze kredieten liquiditeit in de markt pompte. Aan het grote optimisme kwam plots een einde toen op 8 juni 1772 Alexander Fordyce (een van de partners van de bank) naar Frankrijk vluchtte omdat niet meer kon worden voldaan aan de afbetaling van de schulden aan de bank. Het nieuws ging rond als een lopend vuur en al snel stonden voor alle banken lange rijen personen die hun geld cash wilden afhalen. Kort daarna spreidde de crisis zich uit naar